

KANSALLINEN PERINNE MÄNTTÄ-VILPPULASSA

**Suomen sotilaalliseen itsenäistymiseen ja itsenäisyyden
puolustamiseen liittyvä perinne**

OSA 2

MUISTOMERKIT JA MUUT PERINNEKOHTEET

30.11.2019

Muistomerkit ja muut perinnekohteet

Kansallisen perinteen osassa 2 esitellään sisällissotaan ja sotiimme 1939-1945 liittyvät muistomerkit ja merkittävät muut kohteet Mänttä-Vilppulassa sekä muutama muualla sijaitseva oleellisesti Mänttä-Vilppulaan liittyvä kohde. Muistomerkkejä ovat varsinaiset muistomerkit / -patsaat, hautakivet, muistolaatat ja muistotaulut. Muita perinnekohteita ovat sellaiset rakennukset, rakennusten paikat tai maantieteelliset paikat, joihin liittyy em. sotien aikaista toimintaa tai tapahtumia.

Kohteet, ml. muistomerkit, on eri esitystapoja silmällä pitäen ryhmitelty kymmeneen ryhmään, joista kolme liittyy sisällissotaan ja loput seitsemän sotiin 1939-1945. Ryhmät voidaan esittää erikseen tai kootusti ja niitä voidaan päivittää erikseen. Ryhmät ovat:

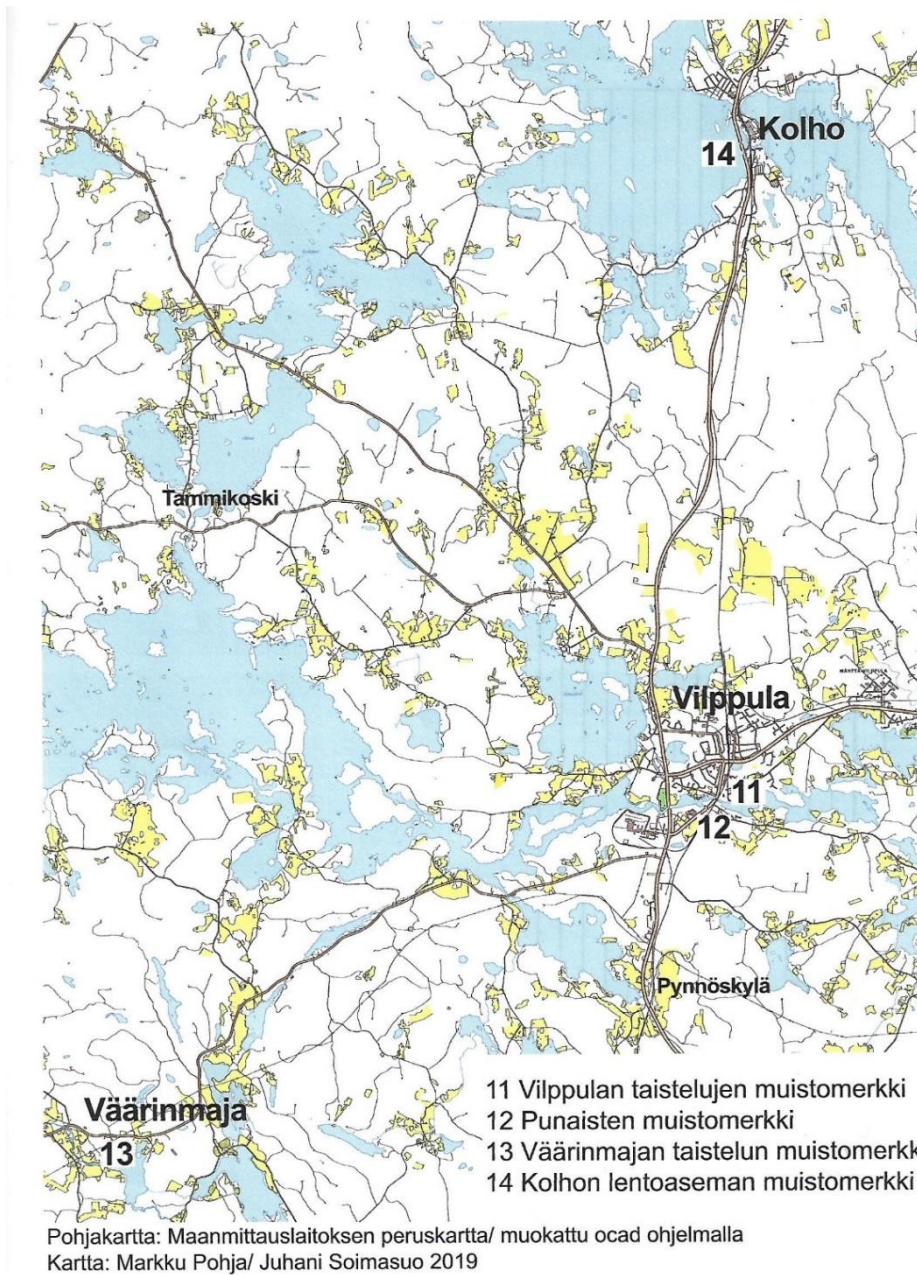
	Sivu
10 Vilppulan rintaman muistomerkit	4
20 Sisällissodan muisto Vilppulan hautausmaalla	10
30 Sisällissodan perinnekohteita	17
40 Sodat 1939-1945, Mäntän hautausmaa	22
50 Sodat 1939-1945, Vilppulan hautausmaa	27
60 Sodat 1939-1945, Pohjaslahden hautausmaa	32
70 Sodat 1939-1945, Mäntän pommitus 20.1.1940	35
80 Sodat 1939-1945, muistotaulut ja -laatat	42
90 Sodat 1939-1945, perinnekohteita	48
100 Sodat 1939-1945, muistomerkit muualla	54

Ryhmiä alussa on lyhyt johdanto, jossa esitetään koko ryhmään liittyviä taustatietoja. Monissa ryhmissä on kartta, jossa ryhmään kuuluvat kohteet on merkitty. Lähteet ja keskeinen kirjallisuus on joko kohteen yhteydessä tai kootusti ryhmän lopussa.

Ryhmään kuuluvat kohteet on numeroitu. Yhteen kohteeseen voi kuulua useampi osakohde, esim. Vilppulan kirkossa sijaitsevat Pro Patria -taulut on koonti aiemmin eri paikoissa sijainneista tauluista. Kohteesta esitetään kuva / kuvia (ei aivan kaikista) ja muutamia keskeisiä tietoja. Kohteen sijainti esitetään katuosoitteena, kartalla ja/tai maantieteellisenä koordinaattina siten, että sen perusteella voi löytää kohteen luo.

Kansallisen perinteen työryhmä / kaupungin kulttuuripalvelut ottaa mielellään vastaan täydennyksiä / korjauksia muistomerkkejä ja perinnekohteita koskeviin tietoihin.

10 Vilppulan rintaman muistomerkit

Rautatiet olivat sisällissodassa tärkeitä kulkuväyliä. Punaiset pyrkivät pohjoiseen valtaamaan Haapamäen risteysaseman. Valkoisten joukot tulivat vastaan ja joukot kohtasivat Vilppulassa, missä ensimmäinen aseellinen kahakka käytiin 2.2.1918. Rintama pysyi paikallaan 6 viikkoa, kunnes valkoiset aloittivat hyökkäyksen kohti Tamperetta ja punaiset piirityksen pelossa alkoivat vetäytymisen 17.3.1918 kohti Orivettä.

Vilppulassa ei ollut merkittävää yhtenäistä taistelua. Rintaman suurin taistelu, Mannisen taistelu käytiin Väärinmajan alueella. Myös Kuoreveden puolella oli pieni taistelu.

11 Vilppulan taistelujen muistomerkki

Kuva: Matti Helimäki

Mannerheim ja Gösta Serlachius,
Serlachius-museot

Vilppulan kosken pohjoispuolelle on kuvanveistäjä Arvi Tynyksen suunnittelema ja pronssiin valettu muistomerkki. Valutyön teki helsinkiläinen Virtasen valimo. Muistomerkin paljastustilaisuus oli 10.7.1938. Tilaisuuteen osallistui sotamarsalkka Mannerheim ja ”satamäärin vapaussodan rintamamiehiä.” Juhlapuhujana oli Gösta Serlachius.

Muistomerkin ympäristöä hoitaa Mänttä-Vilppulan kaupunki. Vastuu veistoksen hoidosta on epäselvä.

Sijainti: Koskentien varrella, Vilppulan kosken pohjoispuolella, missä on 1918 opastekyltti.

12 Punaisten muistomerkki

Kuva: Matti Helimäki

Mäntän ja Vilppulan työväenyhdistykset pystyttivät Vilppulan kosken eteläpuolelle Punaisten muistomerkkin. Se paljastettiin 1994.

Alueen omistaa Mänttä-Vilppulan kaupunki. Kaupunki huolehtii muistomerkkin ympäristön hoidosta.

Sijainti: Koskentien varrella, Vilppulan kosken eteläpuolella, missä on 1918 opastekyltti

13 Väärinmajan taistelun muistomerkki

Kuvat: Matti Helimäki

Edessä oleva laatta

Takana oleva laatta

Ruoveden puolella sijaitsevan Väärinmajan taistelusta käytetään myös nimeä Mannisen taistelu. Se käytiin 15.3.1918.

Ylihärmästä kotoisin olleen arkkitehti J. S. Sirénin suunnitteleman muistomerkin rakensivat viikon kestäneen työkakson aikana eteläpohjalaiset ”vapaussodan” rintamalla taistelleet miehet. Muistomerkin paljastustilaisuus oli 17.6.1934. Muistomerkin lähellä on vuonna 2016 pystytetty Väärinmajan taistelusta kertova infotaulu. Ylihärmän reserviläisjärjestöt käyvät vuosittain 15.3. kunniakäynnillä muistomerkillä.

Sijainti: Tie 344 Väärinmajantie 914, 35570 Väärinmaja. Tiellä on 1918 opastetaulut kohteen molemmin puolin.

14 Kolhon lentoaseman muistomerkki

Kuva: Matti Helimäki

Suomen ilmavoimien ensimmäinen lentoasema aloitti toimintansa Kolhossa 1918. Muistomerkin hankkivat ja pystyttivät 1988 Ilmavoimien Teknillinen Koulu ja Vilppulan kunta. Muistomerkin suunnitteli ja valmisti vilppulalainen taiteilija Eino Koivisto. Sen jalusta on valmistettu Kurun harmaasta graniitista. Korkeus 6 m.

Lentokoneiden pienoismallien materiaali on kuparia ja ne vastaavat mittasuhteiltaan alkuperäisiä lentokoneita.

Mänttä-Vilppulan kaupunki huolehtii muistomerkin ympäristön hoidosta

Infotaulu pysäköintialueella

Sijainti: Tehtaantie 2, 35990 Kolho

Kuva: Olli Huttunen

Kuva: Jaakko Harjumäki

Lähteet ja kirjallisuus:

Vilppulan rintama: https://fi.wikipedia.org/wiki/Vilppulan_rintama

Historiareitti: <https://www.manttavilppula.fi/taidekaupunki/vilppulan-historiareitti/>

Vilppulan taistelujen muistomerkin paljastustilaisuus:

<http://www.serlachius.fi/fi/kokoelmat/kuukauden-helmet/64-valokuva-vilppulan-taistelujen-muistomerkin-paljastustilaisuudesta/>

Mannisen (Väärinmajan) taistelu: <http://www.epmuisto.fi/page334.html>

Elo, Mikko: Ilmavoimien Teknillinen koulu, Hallin aika 1972-2013. Halli 2013

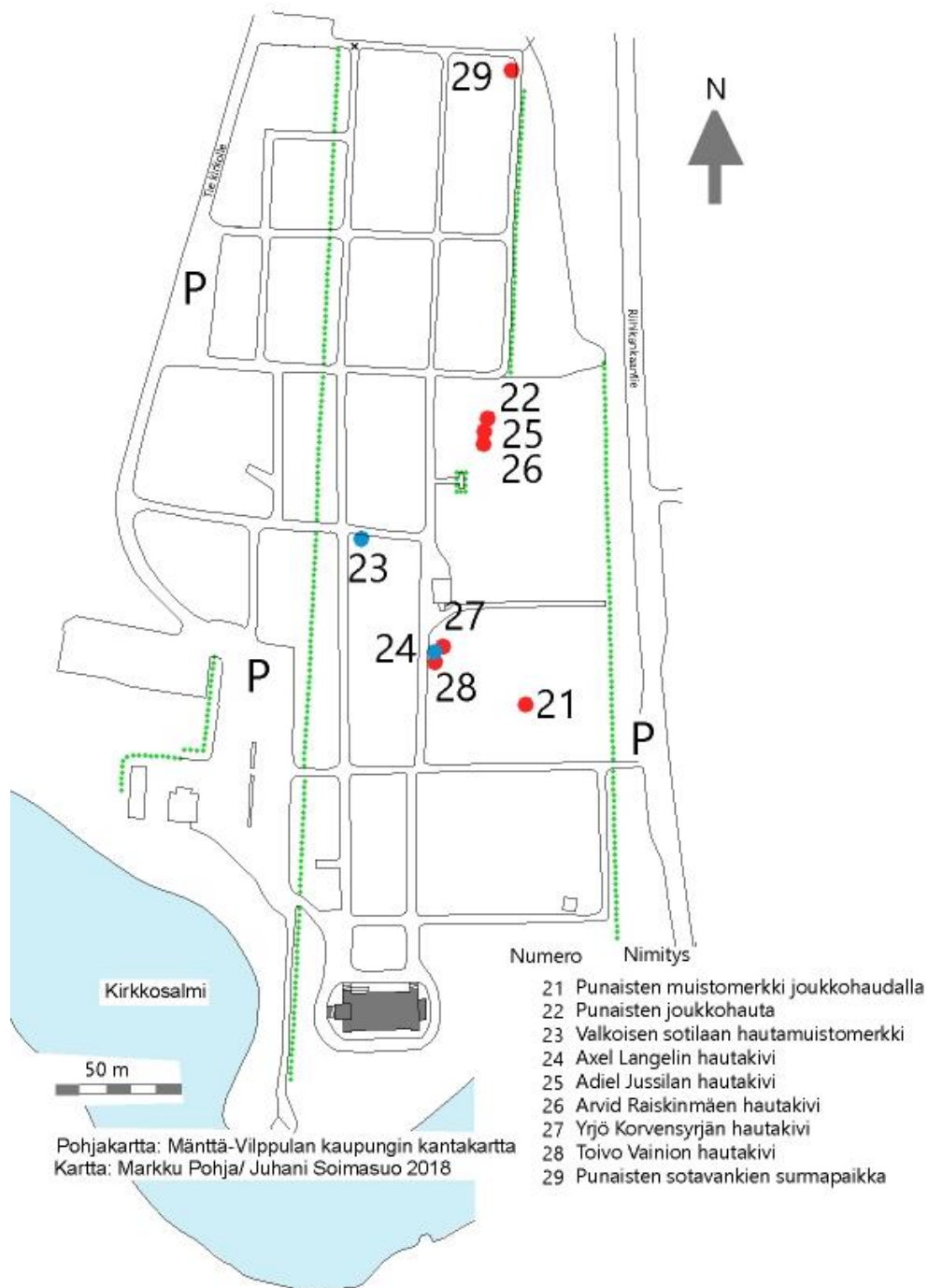
Suomen ilmailuhistorian muistomerkit. Toimittaneet Aarno Saramäki ja Asko Nieminen. Lentovarikon Kilta ry 2009

Mönkkönen, Mauri: Vilppulan ja Pohjaslahden historia 1866-1918. Jyväskylä 1988.

Pollari, Kaarina: Vilppulan kirja. Kotiseututietoutta lapsille ja Varttuneille. Mänttä 1996.

(Linkit luettu 11.10.2019)

20 Sisällissodan muisto Vilppulan hautausmaalla

Vilppulan hautausmaalla on kahden valkoisten puolella surmansa saaneen hautakivet (siniset merkit kartassa) sekä sodassa ja sodan jälkeen surmansa saaneiden punaisten muistomerkit / hautakivet ja punaisten surmapaikka (punaiset merkit kartassa)

Sijainti: Riihikankaantie 14, 35700 Vilppula, opasviitta "Vilppulan kirkko", "Hautausmaa"

21 Punaisten muistomerkki joukkohaudalla

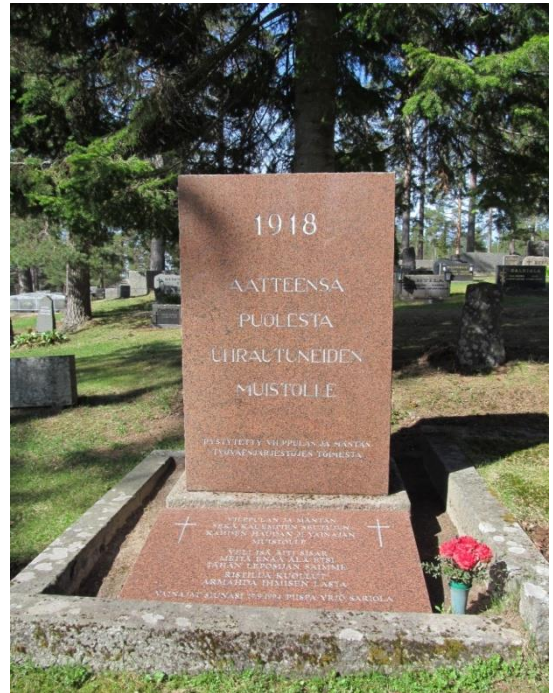
Vuoden 1918 taisteluissa kaatuneiden ja teloitettujen punaisten joukkohaudalle pystytetty punagraniittinen muistokivi.

Muistokivi paljastettiin 23.6.1946.

Muistokiveen liitetty lisäosa paljastettiin 17.9.1994. Piispa Yrjö Sariola vihki kiven ja siunasi samalla joukkohautoihin haudatut vainajat.

Hautausmaalla on kaksi punaisten joukkohautaa. Niihin on haudattu yhteensä noin 30 vainajaa. Muistolaatta, johon olisi kirjattu kaikkien haudattujen nimet, on jäänyt valmistamatta todennäköisesti siitä syystä, että kaikkien vainajien henkilöllisyyttä ei ole saatu selville.

Hauta on Mänttä-Vilppulan seurakunnan hoidossa.

Kuva: Markku Pohja

22 Punaisten joukkohauta

Hautakivi

Vuoden 1918 taisteluissa kaatuneiden ja teloitettujen punaisten toinen joukkohauta.

Hauta-alue

Kuvat: Markku Pohja

23 Valkoisen sotilaan hautamuistomerkki

Tuntemattoman valkoisen sotilaan hautamuistomerkki Vilppulan hautausmaalla.

Kirjassa ”Vilppulan hautausmaa ja kirkot”, 1994, kerrotaan että myöhäiskevällä 1918 Vilppulan Matomäestä löydettiin ruumis, jonka arveltiin lakissa olleen kuusenhavun perusteella olevan valkoisten puolella taistelleen sotilaan jäännös.

Kuva: kirjasta ”Vilppulan hautausmaa ja kirkot”

24 Axel Langelin hautakivi

Kuva: Markku Pohja

Axel Langelin hauta Vilppulan hautausmaalla.

Axel Langel oli ensimmäisiä surmansa saaneita valkoisia Vilppulan rintamalla. Surmapaikka Mäntän linnan pihassa.

Mynämäellä 21.8.1898 syntynyt Langel kuoli 31.1.1918 ”Mäntän kahakassa”.

Langelin nimi on merkitty myös Mäntän Klubin portaikossa olevaan valkoisten kaatuneiden muistotauluun.

25 Adiel Jussilan hautakivi

Adiel Jussilan hauta Vilppulan hautausmaalla.

3.5.1887 syntynyt Adiel Jussila surmattiin yhdessä kahden muun punaisen kanssa Mäntän Lietunniemessä 9.3.1918.

Kuva: Markku Pohja

26 Arvid Raiskinmäen hautakivi

Kuva: Markku Pohja

Arvid Raiskinmäen hauta Vilppulan hautausmaalla.

13.3.1884 syntynyt Arvid Raiskinmäki surmattiin yhdessä kahden muun punaisen kanssa Mäntän Lietunniemessä 9.3.1918.

27 Yrjö Korvensyrjän hautakivi

Yrjö Korvensyrjän hautakivi Vilppulan hautausmaalla.

Korvensyrjä oli ollut mukana sisällissodan taisteluissa Tampereella. Sodan päätyttyä punakaartien tappioon hän katsoi voivansa palata kotiinsa Mänttään. Hänen matkansa kulki Vilppulan asemalta hevosrattailla kohti Mänttää. Perille hän ei kuitenkaan päässyt, vaan eräs suojeluskuntalainen ampui hänet 10.4.1918 Hopunmäessä Vilppulan ja Mäntän välillä.

Yrjö Korvensyrjä oli syntynyt 22.4.1894.

Kuva: Markku Pohja

28 Toivo Vainion hautakivi

Kuva: Markku Pohja

Toivo Vainion hauta Vilppulan hautausmaalla.

Sisällissotaan osallistunut Toivo Vainio oli ollut Hämeenlinnassa kuulusteltavana sodan aikana tekemistään rikoksista. Kuulustelut eivät johtaneet tulokseen, vaan hänet määrättiin 21.6.1918 kuljetettavaksi lisäkuulusteluja varten Mänttään. Perille saakka Vainio ei päässyt, vaan hänen saattajansa veivät hänet Isonniemen kivilouhokselle ja surmasivat siellä.

Toivo Vainio oli syntynyt 7.7.1880.

29 Punaisten sotavankien surmapaikka

Vilppulan hautausmaan kulmassa kasvanut ”teloitusmänty” toimi surmapaikkana ainakin kahden nimetyn punavangin surmissa keväällä 1918. Kunto Ruokolaisen kirjan ”Mäntän sankarit” mukaan uhreja oli useampiakin.

Kuvassa (8.5.2018) surmapaikalla kasvaneen männyn kannolla Ritva Läpinen, Anna-Leena Hinkkanen, Matti Rintala, Raija-Liisa Auvinen ja Ahti Röyskä.

Kuva: Markku Pohja

Lähteet ja kirjallisuus:

Punaisten joukkohaudat:

<https://www.manttavilppula.fi/taidekaupunki/vilppulan-historiareitti/1918-punaisten-muistomerkki/>

<http://www.tyovaenliike.fi/muistomerkit/punaisten-muistomerkki-10/>

Vilppulan hautausmaa ja kirkot. Toimittanut Raimo Kemppainen. Mänttä 1994

Ruokolainen, Kunto: Mäntän Sankarit. Toimittanut Pentti Peltoniemi. Helsinki 1996

Silvennoinen, Oula: Paperisydän, Gösta Serlachiuksen elämä. Juva 2012

Ruuskanen, Esa: Aatteella ja työllä kehityksen tietä, Mäntän sosialidemokraattisen toiminnan historia 1900-luvulla. Tammer-paino 1999

(Linkit luettu 10.10.2019)

30 Sisällissodan perinnekohteita

Kolmanteen sisällissodan perinneryhmään on koottu muut kuin ryhmien 10 ja 20 sisällissodan kohteet. Kattavan kuvan Vilppulaan ja lähiympäristöön liittyvästä sisällissodan historiasta saa tutkija Tarja Antikaisen kokoamasta Vilppulan Vaihe 1918 -näyttelystä ja kaupungin pystyttämästä Vilppulan historiareitistä. Maastokohteita on tutkinut Markku Pohja.

31 Vilppulan Vaihe 1918

Sisällissodan historianäyttely. Näyttely avattiin vuonna 2018, jolloin sisällissodasta oli kulunut 100 vuotta. Näyttely on tarkoitettu pysyväksi. Se on sijoitettu vuoden 2019 loppuun saakka Vilppulan Vinttiin, Riihikankaantie 12, 35700 Vilppula.

Kartta: Juhani Soimasuo

32 Vilppulan historiareitti

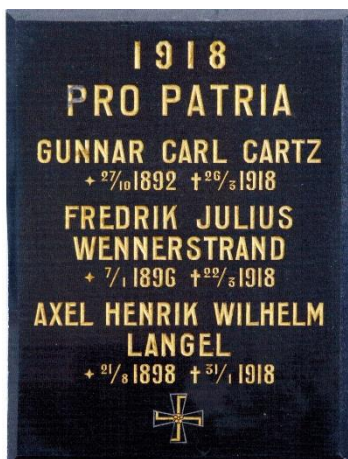
Vilppulaan on tehty historiareitti, missä on 13 infotauluin varustettua kohdetta. Niistä 9 liittyy sisällissotaan. Edellä esitettyjen muistomerkkien 11, 12 ja 14 lisäksi:

- Vilppulan asema lähiympäristöineen oli tärkeä huoltokeskus valkoisille joukoille.
- Museonmäen alueen talot toimivat joukkojen muonituskeskuksena
- Rintamalinjan tuntumassa olevaa Koivuniemeä käytettiin joukkojen majoitustilana
- Vilppulankoski muodosti rintamalinjan, missä käytiin ensimmäiset aseelliset yhteenotot helmikuussa 1918
- Helmikuun 7. päivän hyökkäyksessä valkoisten konekivääri oli aluksi Vilppulan kirkon tornissa. Punaisten tulituksen vuoksi se jouduttiin poistamaan sieltä. Kirkko sai punaisten tulituksesta useita osumia.
- Valkoiset räjäyttivät Kolhon sillan tammikuun 29. päivänä, mutta se korjattiin heti helmikuun alussa, kun rintama asettui Vilppulankoskeen

Kuvat:

www.manttavilppula.fi/taidekaupunki/vilppulan-historiareitti/

33 Valkoisten kaatuneiden muistolaatta, Mäntän Klubi

G.A. Serlachius -yhtiö kiinnitti (todennäköisesti 1938) kolmen palveluksessaan olleen valkoisen kaatuneen muistotaulun Mäntän Klubin sisälle, oikeanpuoleiseen portaikkoon.

Sijainti: Mäntän Klubi, Tehtaankatu 33, 35800 Mänttä

Kuva: kirjasta Mäntän Klubin Albumi

34 Matti Laurilan muistolaatta

Lapuan suojeluskuntakomppanian päällikkö Matti Laurila ja hänen poikansa Ilmari Laurila kaatuivat molemmat samana päivänä 16.3.1918 Länkipohjassa. Matti Laurilan muistolaatta paljastettiin Vilppulan uuden suojeluskuntatalo Pirtin vihkiäisissä 1931. Pirtti tuhoutui tulipalossa vuonna 1976. Nyt muistolaatta on Vilppula-Seuran hallussa sijoitettuna Vilppulan Vaihe 1918 -näyttelyyn.

Kuva: Jaakko Harjumäki

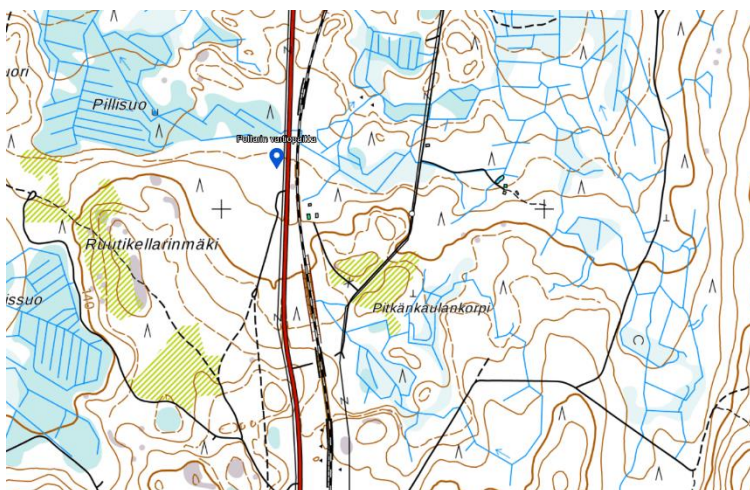
35 Upseerikoulun muistolaatta

Mannerheimin käskyllä perustettu Päämajan reserviupseerikoulu toimi Vilppulassa Kotiniemen koulukodissa 20.3. – 26.4.1918 (tai 28.4.). Sieltä valmistui 118 vänrikkiä. Nykyisin Kotiniemi toimii vankilana eikä muistolaatta ole yleisölle nähtävissä.

Kuva: Esa Suoranta

36 Punaisten vartiopaikka Pollarissa

Ennen Vilppulan rintaman syntyä punaisilla oli vartiopaikka Vilppulan ja Kolhon välissä Pollarinkankaalla. Paikalla on nyt pari maatonut kaivantoa kumpareella pohjoisesta tulevan radan ja tien varressa. Paikkaa ei ole merkitty maastoon.

Sijainti: Keuruuntie, Maantie 348
Koordinaatit (ETRS-TM35FIN)
N=6886130, E=369150

Vartiopaikan sijainti maanmittauslaitoksen karttapaikan kartalla (Markku Pohja)

37 Punaisten sotavankien surmapaikka, Lietunniemi

Kuvassa Seppo Jaakkola heinäkuussa 2018 surmapaikalla.
Kuva: Markku pohja

Mäntän Lietunniemessä surmattiin 9.3.1918 kolme vangiksi otettua, punaisiksi tiedettyä:

Adiel Jussila, s. 3.5.1887,
pienviljelijä Niemenkylältä
Arvid Raiskinmäki, s. 13.3.1884,
varastomies
Julius Varpenius, s. 1.3.1897,
kivityömies

Jussila ja Raiskinmäki on haudattu Vilppulan hautausmaalle yksityishautoihin. Surmapaikka sijaitsee lähellä Lietunniemen rannalla olevaa Lietunlähdettä.

Sijainti: Mänttä Lietunniemi.

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN) N = 6883971, E = 375943

38 Isonniemen kivilouhimo

7.7.1880 syntynyttä
vangittua Toivo Vainiota
oltiin 21.6.1918
kuljettamassa
lisäkuulusteluja varten
Mänttään, mutta vartijat
surmasivat hänet
Isonniemen kivilouhimolla.

Surmapaikkana käytetty
kivilouhimo on enää vaivoin
havaittavissa sen vuoksi,
että se on tullut täytetyksi
ylijäämämaamassoilla.

Kuva: Markku Pohja

Toivo Vainio on haudattu
yksityishautaan Vilppulan hautausmaalle.

Koordinaatit (ETRS-TM35FIN) N=6880613, E=372432

Lähteet ja kirjallisuus:

Vilppulan vaihe: www.sisallissota.fi

Historiareitti: <https://www.manttavilppula.fi/taidekaupunki/vilppulan-historiareitti/>

Kivelä, Pekka: Mäntän Klubin albumi. Porvoo 2011

Ruokolainen, Kunto: Mäntän Sankarit. Toimittanut Pentti Peltoniemi. Helsinki 1996

Mönkkönen, Mauri: Vilppulan ja Pohjaslahden historia 1918-1980. Jyväskylä 1988

Matti Laurila: [https://fi.wikipedia.org/wiki/Matti_Laurila_\(vanhempi\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Matti_Laurila_(vanhempi))

Päämajan reserviupseerikoulu:

https://fi.wikipedia.org/wiki/P%C3%A4%C3%A4majan_reserviupseerikoulu

Siilasvuo, Louise: Kotiniemen Kasvatuslaitos / Koulukoti 1905-1988. Mänttä 2005

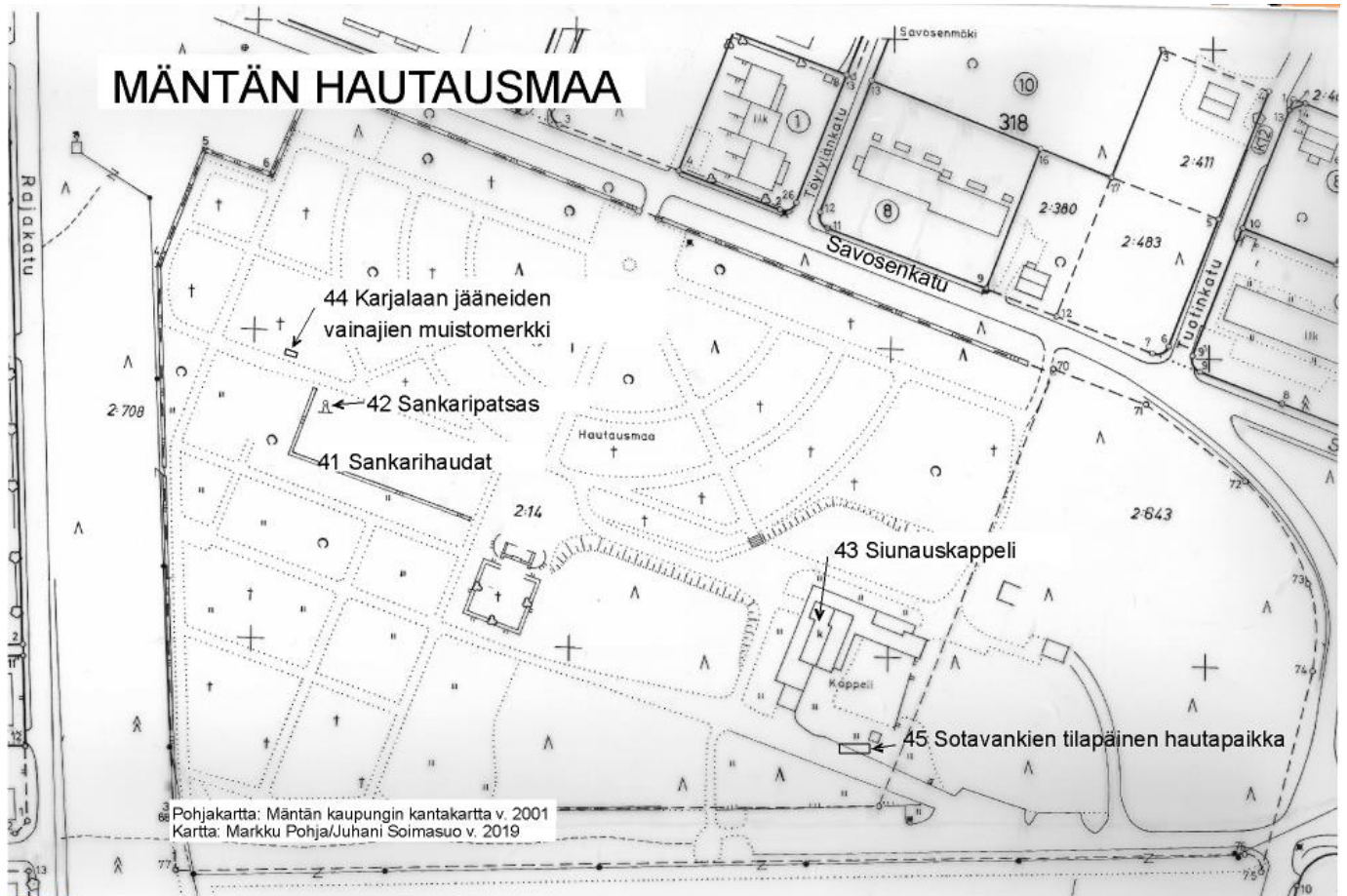
Ruuskanen, Esa: Aatteella ja työllä kehityksen tietä, Mäntän sosialidemokraattisen toiminnan historia 1900-luvulla. Tammer-paino 1999

(Linkit luettu 11.10.2019)

40 Sodat 1939-1945, Mäntän hautausmaa

Mäntän hautausmaa on perustettu 1920. Alueen lahjoitti G. A. Serlachius Oy perustettavalle Mäntän seurakunnalle. Käyttöön alue vihittiin 7.5.1921.

Hautausmaan ovat suunnitelleet W. G. Palmqvist ja hänen työtään jatkanut Ilmari Wirkkala.

Sijainti: Savosenkatu tai Vuorentie 2, 35820 Mänttä.

Opaste "Hautausmaa": tie 347, Hämeentie 6

41 Mäntän sankarihaudat

Kuva: Matti Helimäki

Omaksi alueeksi rajatulla prof. Erik Bryggmanin suunnittelemana sankarihauta-alueella on 149 Uhrikuti -hautakiveä. Kivet ovat vilppulalaisen Eino Koiviston suunnittelemat. Sankarihautausmaa on Mänttä-Vilppulan seurakunnan hoidossa.

42 Mäntän sankaripatsas

Kuva: Matti Helimäki

Alueen reunassa sijaitsee Sakari Tohkan veistämä pronssiin valettu 2,68 m:n korkuinen ”Kuolema on kulkenut- elämä voittaa” -sankaripatsas. Patsas esittää kahta naispuolista enkeliä. Patsaan jalustan suunnitteli prof. Erik Bryggman. Sankaripatsaan lahjoitti Mäntän seurakunnalle Gösta Serlachiuksen taidesäätiö. Paljastustilaisuus pidettiin 29.8.1954.

43 Pro Patria –taulu, Mäntän siunauskappeli

Aloitteen muistotaulusta teki Mäntän Sotaveteraanit ry ja hankkeeseen yhtyivät Mäntän Kaatuneiden omaisten ja Sotainvalidien yhdistykset. Muistolaatta toteutettiin osin keräyksellä saaduilla ja osin Gösta Serlachiuksen Taidesäätiön lahjoittamilla varoilla. Heikki Häivöjan suunnittelema tauluun tuli 171 nimeä. Nimien etsimisessä korvaamaton tietolähde oli Kunto Ruokolaisen vuosikymmenien aikana keräämä arkisto mäntäläisistä kaatuneista.

Muistolaatan juhlallinen paljastustilaisuus oli itsenäisyyspäivänä 6.12.1982 Mäntän siunauskappelissa. Paljastuspuheen piti Taidesäätiön isännistön ja hallituksen puheenjohtaja vuorineuvos Gustaf Serlachius.

Kuva: Sampo Linkoneva

Mäntän siunauskappeli.

Siunauskappelin suunnitteli Pekka Saarema. Se valmistui ja vihittiin käyttöön 1968

Kuva: Matti Helimäki

44 Karjalaan jääneiden vainajien muistokivi

Sankarihautojen välittömässä läheisyydessä sijaitsee myös Karjalaan jääneiden vainajien muistokivi. Kiven pystytti Mäntän Seudun Karjalaiset vuonna 1960. Muistomerkin on suunnitellut Kirsti Liimatainen.

Kuva: Matti Helimäki

45 Sotavankien tilapäinen hauta-alue

Hautausmaan alueella lähellä Saarnatuoli-kellotapulia sijaitsee neuvostoliittolaisten sotavankien tilapäinen hauta-alue. Jatkosodan aikana Mäntässä G.A. Serlachius -yhtiön polttoainehuollon töissä oli sotavangeja. Heistä kuusi kuoli vankeusaikana Mäntässä. Vainajat siirrettiin Orivedelle v. 1967 ennen kuin siunauskappelia ryhdyttiin rakentamaan. Aluetta ei ole merkitty eikä siitä ole väärinkäsitysten välttämiseksi kuvaa.

Sijainti: ks. kartta

Lähteet ja kirjallisuus:

Ruokolainen, Kunto: Mäntän Sankarit. Toimittanut Pentti Peltoniemi. Helsinki 1996

Järvinen, Toivo: Mäntän Sotaveteraanit r.y. 1966 – 1996. Mänttä 1996

Mäntän hautausmaa ja siunauskappeli (esite)

<https://www.mantta-vilppulanseurakunta.fi/hautausmaat/mantan-hautausmaa>

https://www.sotasampo.fi/fi/cemeteries/page/h0226_1

https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Mänttä-Vilppulan_julkisista_taideteoksista_ja_muistomerkeistä

(Linkit luettu 12.10.2019)

50 Sodat 1939-1945, Vilppulan hautausmaa

Vilppulan hautausmaa on otettu käyttöön v. 1894. Kansallisen perinteen kohteiden lisäksi hautausmaalla on mm. Emil Wikströmin tekemä Serlachiuksen suvun hautamonumentti. Hautausmaan osoite on Riihikankaantie 14, 35700 Vilppula.

51 Vilppulan sankarihaudat

Sankarihautoja 217

Kuva: Matti Helimäki

52 Vilppulan sankarimuistomerkki

Muistomerkkin on veistänyt Maire Hällsten. Se paljastettiin vuonna 1952.

Kuvat: Matti Helimäki

Muista muinaisia aikoja - - -
Tutkistele ajast ajat suvusta sukuun -
Kysy vanhemmiltasi niin he sinulle kertovat näiden
kivien tarinan.
Joos. 4:6 – V Moos. 32:7

53 Pro Patria -taulut, Vilppulan kirkko

Vilppulassa eri kouluilla olleet Pro Patria -taulut on koottu Vilppulan kirkkoon, missä ne paljastettiin veteraanien kirkkopyhänä 10.9.1995. Taulut on kuvannut Sampo Linkoneva.

Kuva: Matti Helimäki

Pohjois-Hämeen maamieskoulu
54 nimeä

Suluslahden koulupiiri
25 nimeä

Huhtijärven koulupiiri
28 nimeä

Huopioniemen koulupiiri
22 nimeä

Haikkasalon koulupiiri
14 nimeä

Koivujärven koulupiiri
14 nimeä

Kuoreniemen koulupiiri
16 nimeä

Rajalan koulupiiri
6 nimeä

54 Karjalaan jääneiden vainajien muistokivi

Kuva: Matti Helimäki

Vilppulan karjalaisten pystyttämä muistokivi on Eino Koiviston suunnittelema ja valmistama. Se paljastettiin 1955

Sijainti: Kirkon ja sankarihautojen välimaastossa

Lähteet ja kirjallisuus:

Vilppulan hautausmaa ja kirkot. Toimittanut Raimo Kemppainen, Mänttä 1994

<https://www.mantta-vilppulanseurakunta.fi/hautausmaat/vilppulan-hautausmaa>

https://www.sotasampo.fi/fi/cemeteries/page/h0246_1

<https://hotarju.kuvat.fi/kuvat/Sankarihautausmaat/Vilppula/>

(Linkit luettu 12.10.2019)

60 Sodat 1939-1945, Pohjaslahden hautausmaa

Pohjaslahden hautausmaa sijaitsee n. 300 metriä Pohjaslahden kirkolta. Se on otettu käyttöön v. 1928. Hautausmaan osoite on Pajamäentie 61, 42850 Pohjaslahti.

61 Pohjaslahden sankarihaudat

Pohjaslahti oli talvisodan aikana osa Ruovettä. Viisi talvisodan sankarivainajaa on haudattu Ruoveden sankarihautausmaalle.

Jatkosodan aikana Pohjaslahti oli itsenäinen kunta ja sen omissa sankarihaudoissa on 55 kaatunutta.

Kuva: Matti Helimäki

62 Pohjaslahden sankarimuistomerkki

Kuva: Matti Helimäki

Muistomerkin on tehnyt Mikael Nordenswan. Se paljastettiin 10.7.1948. Muistomerkin jalustassa on 60 sankarivainajan nimet, ml. 9 kentälle jäänyttä.

63 Pro Patria –taulut, Pohjaslahden kirkko

Pohjaslahden kirkossa on kolme erillistä Pro Patria -taulua. Niissä olevat nimet ovat pääosin samoja kuin sankarimuistomerkin jalustassa. Taulut on kuvannut Sampo Linkoneva.

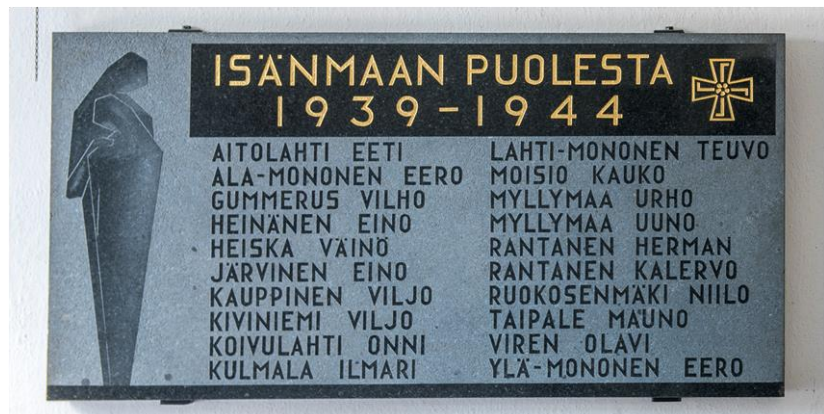

Kuva: Matti Helimäki

Sijainti: Pajamäentie 32, 42850
Pohjaslahti

41 nimeä

20 nimeä

21 nimeä

Lähteet:

<https://www.mantta-vilppulanseurakunta.fi/hautausmaat/pohjaslahden-hautausmaa>

https://www.sotasampo.fi/fi/cemeteries/page/h0246_2

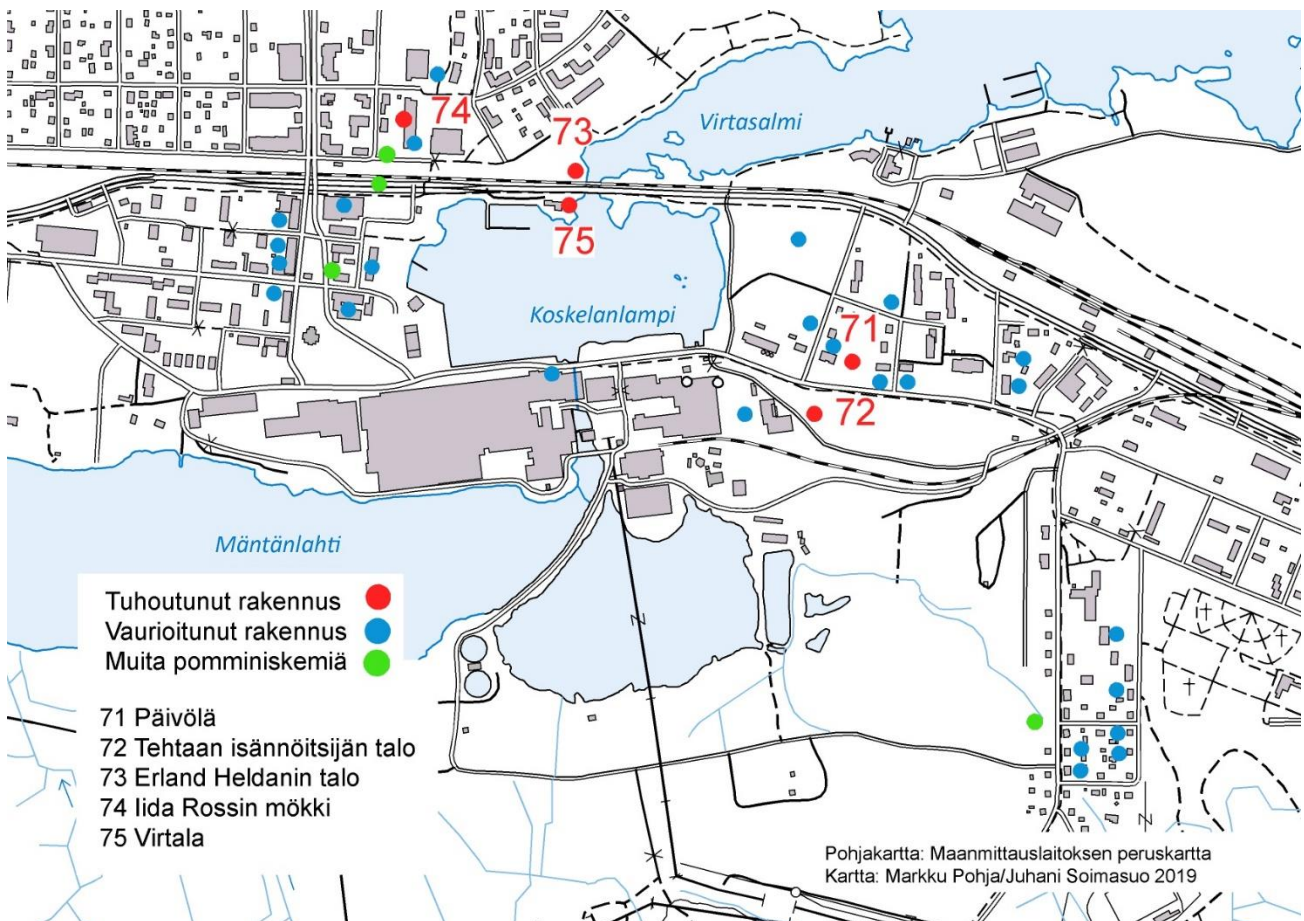
<https://hotarju.kuvat.fi/kuvat/Sankarihautausmaat/Pohjaslahti/>

<http://pihlajavesi.keuruu.fi/pihlajaveden-kyla/pihlajaveden-sotaveteraanit/692-pohjaslahden-sankarihaudat>

(Linkit luettu 12.10.2019)

70 Sodat 1939-1945, Mäntän pommitus 20.1.1940

Talvisodan aikana Mänttää pommitettiin kerran, 20.1.1940. Kattavan selvityksen pommituksesta on laatinut Jukka Raunio. Selvitys on julkaistu Suomen Ilmailuhistoriallisessa Lehdessä 1/2019. Kirjoituksen mukaan Mänttä oli neuvostopommikoneiden varamaali Jyväskylän sijasta. Pommikoneet tulivat Mänttään Keurusselän suunnalta ja poistuivat etelään. Konelaiueessa oli todennäköisesti 23 konetta. Ne pudottivat Mänttään nähtävästi noin 150 pommia. Pommituksessa tuhoutui viisi rakennusta. Näiden lisäksi kolmisenkymmentä rakennusta kärsi vaurioita, joista useimmat olivat vähäisiä. G.A.Serlachius -yhtiön (GAS) tehdasalue säästyi merkittävilta tuhoilta. Vain kolme tehdasrakennusta vaurioitui lievästi. Aikalaisten muistitietojen mukaan suuri osa pommeista putosi Koskelanlampeen tai Mäntänlahteen, joitakin myös Pättiniemeen. Viimeiset pommit putosivat Kuoreniemen Kotalahden pientilan pihapiiriin.

71 Päivölä

Kuva: Serlachius-museot

GAS oli 1916 rakennuttanut Päivölä-nimisen asuinrakennuksen Asemankulmaan Tehtaankadun varrelle. Talo oli rakennettu kahden yhtiön johtajistoon kuuluneen perheen asuinrakennukseksi. Ennen talvisodan syttymistä talossa asuivat perheineen yli-insinöörit Warner Silfversparre ja Thure Lehto.

Pommituksessa rakennukseen osui palopommi ja sen seurauksena tulipalossa kuoli kaksi ihmistä: Silfversparren 7-vuotias kasvattitytär ja perheen lastenhoitaja, 13-vuotias koululainen.

Rakennuksen kellarikerros ei tulipalon seurauksena tuhoutunut. Sodan jälkeen GAS kunnosti kellarin, johon rakennettuja pilttuita yhtiön palveluksessa olevilla oli mahdollisuus käyttää kellaritiloinaan. Tällainen käyttö jatkui 1980-luvulle. Nyt kellari on "Galleria Päivölän Gellaria". Sen eteen sijoitettu pommituksen historiataulu paljastettiin 28.7.2019.

Kuva: Jaakko Harjumäki

72 Tehtaan isännöitsijän talo

Kuva: Serlachius-museot

GAS oli 1903 rakennuttanut vanhan Mäntän talon päärakennuksen viereen asuintalon tehtaan isännöitsijälle. Ensimmäinen asukas oli Julius Boedeker ja viimeinen R.Erik Serlachius vuoteen 1938 saakka, jolloin Serlachius muutti vasta valmistuneeseen Honkahoviin. 1930-luvun lopulla rakennus toimi Mäntän suojeluskunnan esikuntana ja talossa oli Lotta-kahvila.

Rakennus tuhoutui palopommin osumasta. Pommituksesta kirjoittamassaan julkaisemattomassa kertomuksessa Kauko Nummelin on kertonut tulipalon sammuttamista vaikeuttaneen se, että rakennuksessa oli suojeluskunnan ammus- ja patruunavarasto.

Tuhoutuneen Lotta-kahvilan sijaan GAS rakennutti uuden kahvilarakennuksen Mäntänkosken niskalle Tehtaankadun varrelle. Vuodesta 1944 lähtien kahvila toimi Martta-kahvilana. Rakennus purettiin 1959.

73 Erland Heldanin talo

Kuva: Serlachius-museot

Virtasalmen sillan pielessä rautatien pohjoispuolella olleen asuinrakennuksen omistivat suutari Erland Heldan ja hänen vaimonsa Impi. Pommituksessa tuhoutuneen rakennuksen mukana kuoli talon 29-vuotias tytär.

Tuhoutuneen rakennuksen paikalle rakennettu uusi talo purettiin 1975.

74 lida Rossin mökki

Kuva: Serlachius-museot

Suutari Juho Rossin lesken lida Rossin (1861-1943) mökki sijaitsi paikalla, jolle 1958 rakennettiin yhteiskoulun kivirakenteinen 2-kerroksinen rakennus. Nykyään rakennus on yläasteen koulun käytössä.

lida Rossin mökkiä ei rakennettu uudestaan.

75 Virtala

Matti Koivunen rakensi mökin Virtasalmen länsirannalle 1900-luvun alussa. Koskelan tilaan kuuluneen mäkitupa-alueen nimi oli Virtala. 1930-luvulla GAS on ostanut mökin Koivuselta.

Kirjassa *Mäntän sankarit* (1996) Kunto Ruokolainen toteaa, että *Virtasalmessa vanha hirsirakennus hajosi korjauskelvottomaksi. Talossa asuivat Julius Saarisen perhe sekä Lauri, Juuso ja Laina Salminen*. Pommitusajan kokeneet aikalaiset Kauko Nummelin ja Olavi Pohja ovat myös muistelmissaan kertoneet paikalla olleen rakennuksen hajooneen.

Mökistä ei ole valokuvaa – ei ennen pommitusta eikä sen jälkeen.

Hirsistä rakennetun mökin rakenteet eivät tyystin hävinneet, vaan GAS rakensi niiden avulla mökin uuteen paikkaan, Koskelanlammen länsirannalle Lehtosenniemeen. Virtalan mökin paikalle nykyisen Valtatien eteläpuolelle rakennettiin 1950 GAS:n virkailijasauna.

Lähteet ja kirjallisuus:

Raunio, Jukka: Mäntän pommitus 20.1.1940. Suomen Ilmailuhistoriallinen Lehti 1/2019.

Mönkkönen, Mauri: Mäntän historia 1860-1947. Jyväskylä 1992.

Kansallisarkistossa säilytettävä Sotavahinkoyhdistyksen arkisto. Kortisto korvauksen anojista: Mänttä, Bba:21. Saapuneet korvaushakemukset: Mänttä Eb:72 ja Eb:73

Ruokolainen, Kunto: Mäntän sankarit – vuoden 1918 sodan, talvisodan ja jatkosodan mänttäläiset sankarivainajat. Toimittanut Pentti Peltoniemi. 1996.

Kontio, Erkki & Bonsdorff, Lars G.: G.A. Serlachius Oy 1868-1968. 1968

Mönkkönen, Mauri: Mäntän historia 1948-1992. Jyväskylä 1998.

Serlachius-museon kuva-arkisto.

Nummelin, Kauko: Mäntän pommituksessa 1940. Julkaisematon kirjoitus, 1977

Kallio, Irma & Mäcklin, Toini ja Jaime: Muistoja Mäntän talon päärakennuksesta, luvut "Näkijän kuvaus Mäntän talon tuhosta" ja "Mäntän pommitus 20.1.1940". Keuruskosken Mäntsän suku. Tuomas Niilonpoika Mäntsän Jälkeläisten Sukuseura ry 2012.

Pohja, Olavi (1923-2014): Julkaisemattomat muistelmat, 2001. (Markku Pohjan kokoelma)

80 Sodat 1939-1945, muistotaulut ja -laatat

Tässä ryhmässä esitetään Mänttä-Vilppulassa olevat sotiin 1939-1945 liittyvät muistolaatat ja -taulut sekä muut kuin kirkoissa olevat Pro Patria -taulut.

81 Mannerheimin Päiväkäskey Suomen kirkoissa

Kuva: Sampo Linkoneva

Ylipäällikkö, marsalkka C.G. Mannerheimin Päiväkäskey N:o 60 Suomen äideille on annettu äitienpäivänä 10.5.1942. Se jaettiin kaikkiin Suomen kirkkoihin. Siinä ylipäällikkö antaa ”Isänmaamme äideille yhteisesti omistettuna VAPAUDENRISTIN”. Samanlainen päiväkäskey on jaettu Mäntän, Vilppulan ja Pohjaslahden kirkkoihin.

82 Sotiin lähdön muistolaatta, Mäntän koulukeskus

Kuva: Matti Helimäki

Mäntän koulukeskuksen alueella, puretun yhteiskoulun kivijalkaan sijoitettuna on talvi- ja jatkosotaan lähdön muistolaatta. Laatan on valmistanut sotaveteraani Kalle Mäkinen. Laatta paljastettiin 13.10.1999 (kuva alla). Jatkosotaan lähdön päivämäärä on hieman virheellinen. Mäntässä perustetun JR 27:n III pataljoonan lähtökatselmus oli 20.6.1941 ja juna lähti seuraavana päivänä.

Sijainti: Koskelankatu 1, 35800 Mänttä, ei opastetta.

Henkilöt

vasemmalta:

Valdemar Mäkinen

Viljo Haikka

Kalle Mäkinen

Antti Kopra

Marko Hyrkäs

Jenni Hakanen

Ulla Hokkanen

Yrjö Saari, veter. pj.

Kuva: Ahti Keskinen

83 Sotiin lähdön muistolaatta, Vilppulan koulukeskus

Vilppulan miesten sotiin lähdön muistokivi paljastettiin vuonna 1992.

Sijainti: Vilppulankosken koulun piha-alueella. Kirkkotie 2, 35700 Vilppula

Kuvat: Matti Helimäki

84 Pro Patria –taulu, Mäntän paloasema

Mäntän paloasemalla sijaitsee Mäntän VPK:laisten kaatuneiden muistotaulu johon on kirjoitettu kahdeksan nimeä. Muistotaulun hankki Mäntän VPK. Se paljastettiin 16.5.1965. Taulu ei ole julkisesti nähtävissä.

Sijainti: Tehtaankatu 4, 35800 Mänttä

Kuva: Jani Peltonen

85 Pro Patria -taulut, Kolhon koulu

Kolhon koululle on koottu neljä Pro Patria taulua, jotka on kuvannut Jani Yläkangas. Sijainti: Postitie 2 e, 35990 Kolho

Kolho Oy:n Pro Patria -taulu, talvisodassa menehtyneitä työntekijöitä. 11 nimeä

Kolho Oy:n Pro Patria -taulu, jatkosodassa menehtyneitä työntekijöitä. 26 nimeä

Kolhon koulun entisten oppilaiden Pro Patria -taulu. Pronssisen kohokuvion aihe lohdutus. Paljastettu koulun 80 -vuotisjuhlassa 1968. 16 nimeä

Lakkautetun Loilan koulun entisten oppilaiden Pro Patria -taulu. Taulu paljastettiin 1966 Loilan koulun 50 vuotisjuhlassa. Pronssisen kohokuvion aihe äiti ja lapsi. 24 nimeä

86 Kulkin veljesten muistolaatta

Kiveä oleva muistolaatta on kiinnitetty Rajakankaan tilalla olleen, puretun rakennuksen kivijalkaan. Perusteita laatan paljastamiseen lokakuussa 1989 oli kaksi: Tuolloin tuli kuluneeksi 50 vuotta talvisodan syttymistä edeltäneestä ”ylimääräisestä harjoituksesta” (YH). 7.10.1989 tuli kuluneeksi 45 vuotta Risto Kulkin kaatumisesta.

Kuva: Markku Pohja

Sijainti: Kitusuontie 294, 35800 Vilppula, (ETRS-TM35FIN) N = 6882615 E = 370623

87 Sotasairaalan muistolaatta, Kotiniemi

Kuva: Esa Suoranta

Kotiniemen koulukodissa toimi useitakin sotasairaalan osastoja ja toimintoja. Nykyisin Kotiniemi toimii vankilana eikä muistolaatta ole yleisölle nähtävissä. Muistolaatan on toimittanut Sotainvalidien Veljesliitto vuonna 1990 olleen 50-vuotisjuhlansa johdosta. Laatan paljastamisesta Kotiniemessä ei ole toistaiseksi tietoja.

Lähteet ja kirjallisuus:

Mannerheimin päiväkäsky: http://www.mannerheim.fi/pkaskyt/pk60_42.gif

Järvinen, Toivo: Mäntän Sotaveteraanit r.y. 1966 – 2005, jatko-osa vuosilta 1997-2005.

Vilppula 2006.

Pollari, Kaarina: Ylhäisemmästä sekakansakoulusta peruskouluun. Vilppulan kirkonkylän koulu 1894-1994. M-Print 1994.

Kolho Oy:n Pro Patria –taulu: <http://www.serlachius.fi/fi/kokoelmat/kuukauden-helmet/26-talvisodassa-kaatuneiden-muistotaulu/>

Siilasvuo, Louise: Kotiniemen Kasvatuslaitos / Koulukoti 1905-1988. Mänttä 2005.

(Linkit luettu 12.10.2019)

90 Sodat 1939 - 1945, perinnekohteita

Mäntässä ja Vilppulassa oli paikkakunnan sijaintiin ja kokoon nähden huomattavan paljon puolustusvoimiin ja sodankäyntiin liittyvää toimintaa ja henkilöstöä. Valtaosa isoista rakennuksista oli varattu ainakin osaksi aikaa puolustusvoimien tarpeisiin. Tähän lienee osuutensa G.A. Serlachius -yhtiön ja sen johdon aktiivisella osallistumisella maanpuolustukseen.

Kesäkuussa 19.6.1941 Mänttään perustettiin Huoltokoulutuskeskus. Koulutuskeskus toimi Mäntässä toista vuotta ja siirtyi Lahteen 29.10.1942. Lisäksi sekä Mäntässä että Vilppulassa toimi useita sotasairaalan osastoja. Vilppulassa sijaitseva kuormastovarikko. Jatkosodan aikana Mänttään tuotiin sotavankeja työvoimaksi.

Tässä ryhmässä esitetyt kohteet / rakennukset ovat sellaisia, jotka edelleen ovat olemassa tai joista nähtävissä on vähintään kivijalka. Monissa muissakin rakennuksissa oli sijoitettuna puolustusvoimien henkilöstöä ja toimintoja.

91 G.A. Serlachius -yhtiöön liittyvät rakennukset

Kuva: Mäntän Klubin kokoelmista

Mäntän Klubi toimi talvi- ja jatkosodan aikana sotasairaalanä. Jatkosodan alussa Huoltokoulutuskeskuksen esikunta oli Klubilla.

Osoite: Tehtaankatu 33, 35800 Mänttä

Kuva: Matti Helimäki

Joenniementie toimi Lastenklinnikka 1944-45 väistötilassa, sijoituspaikkoja oli useita ennen Joenniementieen siirtymistä. Rakennus on nyt osa Serlachius-museo Göstaa.

Osoite: Joenniementie 47, 35800 Mänttä

92 Mäntän koulut

Kuva: Serlachius-museot

Mäntän yhteiskoulussa toimi jatkosodan alussa Huoltokoulutuskeskuksen Autokoulukomppania ja Eläinlääkintäkomppania ennen siirtymistään Lahteen 29.10.1942. Kesällä 1944 yhteiskoulu toimi sotasairaalana. Siellä olivat M 6 ja 7 B kirurgiset osastot.

Mäntän yhteiskoulun rakennus on purettu 1980-luvulla. Jäljellä on vain kivijalka, jossa nyt on sotiin lähdön muistolaatta (kohde 82).

Sijainti: Koskelankatu 1, 35800 Mänttä

SA-kuva

Savosenmäen koulu oli Huoltokoulutuskeskuksen 5. auto-komppanian käytössä 1941-1942. Koulu muuttui 20.5.1942 kulkutautisairaalaksi lavantauti-epidemian vuoksi. 28.6.1944 Savosenmäen koululle perustettiin miesten B-kirurginen 80-paikkainen osasto.

Osoite: Rajakatu 2, 35820 Mänttä

26.6.1944 **Koskelan puukoululle** perustettiin 55-paikkainen miesten B-kirurginen os. M 8.

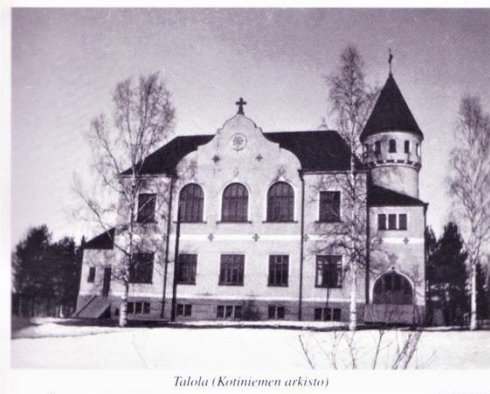

Kuvat: Matti Helimäki

Samaan aikaan **Koskelan kivikoululle** perustettiin 62-paikkainen miesten B-kirurginen os. M 9.

Osoite: Koulukatu 1 – 3, 35800 Mänttä

93 Vilppulan koulut

Kuva: L. Siilasvuon kirjasta

Kotiniemessä (kasvatuslaitos / koulukoti) toimi jatkosodan aikana Sotasairaala 52. Sotasairaala 52 aloitti toimintansa kesällä 1941 sisältäen iho ja sukupuolitautien osastot. Kotiniemi vastusti kuitenkin kyseisten osastojen sijoittamista koulukotiin ja varsinainen toiminta siirtyi Keuruulle.

Helmikuussa 1944 sairaalaan perustettiin useita osastoja, mm. silmäpoliklinikka ja kirurginen osasto. Siellä hoidettiin myös naisia ja lapsia.

Kotiniemi toimii nyt vankilana eikä ole julkisesti nähtävissä.

Kuva: M. ja A. Aaltosen kokoelma

Kotiniemen läheisyydessä sijainneessa **Pohjois-Hämeen Maamieskoulussa** lukukausi 1939-40 jäi pitämättä ylimääräisten kertausharjoitusten, siirtolaisten majoittamisen ja keuhkotautisairaalan vuoksi. Jatkosodassa koulu oli Sotasairaala 52:n käytössä kahdessa vaiheessa, vuonna 1942 ja vuonna 1944.

Koulu on nyt yksityisomistuksessa eikä ole julkisesti nähtävissä.

Kuva: Matti Helimäki

Vilppulan koululla oli talvisodan aikana evakkoja. Väli rauhan solmimisen jälkeen koululla toimi Vuoksen kunnantoinimisto. Jatkosodan alussa koulu oli TK-komppanian majoituspaikkana. Koulu oli myös Vilppulan varikon henkilöstön majoituspaikkana.

Osoite: Kirkkotie 2, 35700 Vilppula

94 Vilppulan varikko

Talvisodan aikana Vilppulaan perustettiin kuormastovarikko. Siellä huollettiin ja varastoitettiin rekiä, kärriä, kenttäreittimiä, suksia ja polkupyöriä. Toiminta jatkui huhtikuulle 1945, jolloin se lakkautettiin valvontakomission määräyksestä. Tiloissa on kuitenkin jatkunut erilaiset puolustusvoimia tukevat toiminnot monine organisaatiomuutoksineen. 2000-luvun alkupuolella alue siirrettiin varistorakennuksineen puolustusvoimiin kuuluvan Sotamuseon käyttöön. Yleisöllä ei ole toistaiseksi pääsyä alueelle

Yksi varikon entisistä rakennuksista, puolustusvoimien polkupyörien keskusvarasto ja korjaamo, muutettiin 1990-luvulla pitäjäpuodiksi Vilpun Vintti. Vuonna 2018 se siirtyi yksityiseen omistukseen. Siellä on yleisölle avoin kahvio ja näyttely Vilppulan Vaihe 1918.

Kuva: Jaakko Harjumäki

Osoite: Riihikankaantie 12, 35700 Vilppula

95 Mäkisen korjaamo

SA-Kuva

Mäkisen korjaamolla koulutettiin Huoltokoulutuskeskuksen autojoukkojen huoltomiehiä, välillä jopa kahdessa vuorossa.

Rakennus on yksityisessä omistuksessa

Osoite: Santalankatu 19, 35820 Mänttä

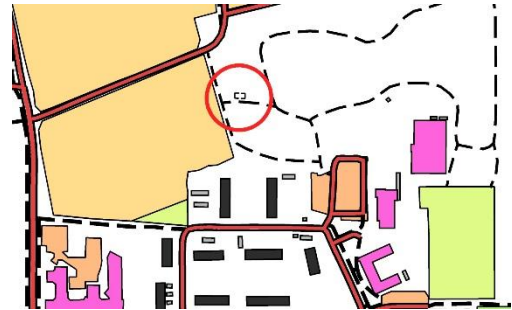
96 Sotavankiparakki Kuulusa

Mänttään tuotiin syksystä 1941 alkaen sotavankeja lähinnä lievittämään tehtaan paha työvoimapulaa. Vangit purkivat kiisuvaunuja, rakensivat rataa turvesuolle ja tekivät metsä- ja maataloustöitä. Vankimäärä vaihteli, maksimissaan noin 40. Vankien majoitusparakki rakennettiin Seppälän peltojen laitaan Kuulusa-nimiselle pikkutilalle. Jäljellä on parakin kivijalka ja maakellari.

Kuva: Jaakko Harjumäki

Sijainti: Mäntän jäähallilta Seppälän pelloille lähtevän polun / ladun vieressä, koordinaatit (ETRS-TM35FIN)
N=6880673, E=375298

Kartta: Juhani Soimasuo

97 Vilppulan asema ja satama

Vilppulan asema ja kesällä Mäkitalonlahden satama olivat merkittäviä paikkoja jonne evakkoja tuotiin junalla ja josta niitä siirrettiin eteenpäin.

Vilppulan asema.
Kuva: Museovirasto

Evakkoja Vilppulan asemalla
23.6.1941. SA-Kuva

Evakkoja lastataan lotjaan
Vilppulan satamassa. SA-Kuva

Lähteet ja kirjallisuus:

Kivelä, Pekka: Mäntän Klubin albumi. Porvoo 2011

Mönkkönen, Mauri: Mäntän Historia 1860-1947. Jyväskylä 1992

Siilasvuo, Louise: Kotiniemen Kasvatuslaitos / Koulukoti 1905-1988. Mänttä 2005

Pohja, Markku: Mäntän sotavangit. 2019, julkaisematon

Mönkkönen, Mauri: Vilppulan ja Pohjaslahden historia 1918-1980. Jyväskylä 1988

Pollari, Kaarina: Ylhäisemmästä sekakansakoulusta peruskouluun: Vilppulan kirkonkylän koulu 1894-1994. M-Print 1994.

100 Sodat 1939 – 1945, muistomerkit muualla

Mänttäläiset sotaveteraanit ovat muistaneet kaatuneita aseveljiään pystyttämällä muistokiviä taistelupaikoille. Kaksi talvisodan ja yksi jatkosodan taistelupaikan muistokiveä sijaitsee nykyisen Suomen alueella.

101 Raatteentien muistokivi

Kuivasjärvi – Kuomasjärvi taistelulinjan muistokivi, ns. Mänttäläisten kaatuneiden kivi. Kivessä on teksti: ”Mänttäläiset aseveljet Sulo Aalto 26.12.39 ja Erkki Huttunen 4.1.40”. Muistokivi on vuodelta 1965.

Kivi on Via Karelian (912) varrella noin 10,5 km Suomussalmelta etelään.

Kuvat: Kalevi Saarelainen

102 Kuhmo Löytövaaran muistolaatta

Kuva: Olli Ruokolainen

Löytövaaran muistomerkki, ns. mänttäläistenkivi, on noin 5,5 km:n päässä Saunavaaran korsupaikasta ja noin 100 m Löytövaaran talosta Saunajärventietä rajalle päin. Pieni muistokivi on tien penkereellä, sen pohjoispuolella. Teksti: "Mänttäläiset aseveljet Heikki Männistö 2.3.1940, Sulo Norojärvi 25.2.1940, Tauno Palonen 13.3.1940." Muistomerkin laatan paljastivat 16.8.1970 mänttäläiset aseveljet.

Sijainti: Saunajärvi 63.9211°N, 30.1555°E

103 Rautjärven muistolaatta

Rautjärven kirkon edustalta löytyy muistomerkki, mikä kunnioittaa Rautjärven taisteluihin osallistuneita miehiä. Taistelut käytiin jatkosodan alkuvaiheessa 31.7.1941 - 4.8.1941, jolloin suomalaisten hyökkäys eversti Pajarin johdolla kohti vanhaa rajaa alkoi. Kyseiseen hyökkäykseen osallistuivat Rautjärven ja Mäntän miehet.

Yksikön muistomerkki paljastettiin 21.7.1973 ja sen suunnittelusta vastasi Pauli Vikman ja pystytyksestä Mäntän ja Rautjärven aseveljet. Kyllä nämä miehet ovat oman muistomerkkinsä ansainneet.

Kuvat: Jukka Siiskonen

Lähteet ja kirjallisuus:

<http://www.sotamuistomerkit.fi/sivu.php?id=305>

Ruokolainen, Kunto: Mäntän Sankarit. Toimittanut Pentti Peltoniemi. Helsinki 1996

Keskisarja, Teemu: Raaka tie Raatteeseen, Suurtaistelun ihmisten historia. 2012

Kulju, Mika: Raatteen tie, jäänyt helvetti. 2013

<http://www.sotamuistomerkit.fi/sivu.php?id=226>

<https://www.kuhmo.fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika/museot/talvisotamuseo/talvisotakierros-ja-muistomerkit/>

Ruokolainen, Kunto: Mäntän Sankarit. Toimittanut Pentti Peltoniemi. Helsinki 1996

<http://willimiehenjaljilla.blogspot.com/2013/11/rautjarvi-rautjarven-taisteluiden.html>

Kirjavainen, Jussi: Kannaksen halki. Toimittanut Rauni Pietiläinen. Vilppula 2017

